

Fázi László

Gondolatok a közös vádképviselőt problematikájáról¹

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének az új büntetőeljárás törvény koncepciójának tervezetere vonatkozó egyik észrevétele szerint: „Külön eljárásról kell szabályozni a magánvádas mellett a pótmagánvádas eljárást, amely a sértetti jogok érvényesülését biztosító jogintézmény.”² Erre tekintettel a koncepció ismeretének hiányában is remélhetjük, hogy a kodifikálás eredményeként végre megvalósul a pótmagánvádas eljárás szisztematikus szabályozása. Ez azonban csak akkor érheti el a kívánt célját, ha ezáltal egyszersmind a hatályos szabályozás valamennyi nyilvánvaló problémáját is sikerül kiküszöbölnie a jogalkotónak. Ezek közé tartozik, egyebek mellett, a közös vádképviselő lehetőségének megszüntetése is.

1. A „fából vaskarika” esete

A közös vádképviselő lehetőségét a Be.³ elvileg nem ismeri, miután a *mellékmagánvád* intézményét, vagyis az ügyész melletti vádképviselőt jelentő kiegészítő –, illetőleg az ügyésszel együttes vádképviselő lehetőségét megteremtő *együttes magánvádat* nem szabályozza. A Be. tehát az egy vád – egy vádló koncepcióját követi, legalábbis a szabályozás alapfilozófiáját tekintve. Ebben a jogalkotó az 1973. évi I. törvénnyel elfogadott büntetőeljárás törvény példáját követte, amelyről *Tremmel Flórián* úgy vélekedett, hogy: „A Be. szabályozásából az egységes vádképviselőt elvéte lehet kiolvasni.”⁴ Ennek megfelelően [a külön eljárásról elismert] magánvádas eljárás szabályozása körében a Be. eredetileg kifejezetten kizárta a több vádló előfordulásának lehetőségét is, hiszen: „Ha az ügyben több sértett van, a megegyezésüktől függ, hogy melyikük jár el magánvádlóként. Megegyezés hiányában a bíróság jelöli ki.”⁵ „A Be. elfogadásakor tehát még érvényesült az az elv, hogy csak egy sértett járhat el a vád képviselőként akkor is, ha több sértett van az ügyben.”⁶ Ez az idilli állapot azonban csak 2006. július 1. napjáig tartott. A 2006. évi LI. törvény ugyanis a magánvádas eljárás szabályozásának rendszerébe beiktatta a következő rendelkezést: „Ha az ügyben több magánvádló van, a magánvádlók kijelölhetik, hogy közülük ki látja el a vád képviselőként járó jogokat. Megegyezés hiányában a

bíróság jelöli ki azt a magánvádlót, aki a vád képviselőjére az elsőfokú bírósági eljárásban jogosult. A kijelölés az elsőfokú bíróságnak az ügy érdemében hozott határozata kihirdetéséig tart. Azt a határozatot, amely ellen e törvény szerint a magánvádló fellebbezésre jogosult, valamennyi magánvádlóval közölni kell.”⁷

A két idézett törvényi rendelkezés látszólagos ellentmondásának okát kutatva nehezen lehetne megkerülni a módosítás beiktatásának miniszteri indokolását, miután a *józan ész szerinti jogértelmezés* mellett az utóbbi szabályra első olvasatban nehezen találhatunk értelmes magyarázatot. Eszerint: „I. A Be. hatályos rendelkezései szerint, ha a magánvádra üldözendő bűncselekménynek több sértettje van, közülük megegyezésük vagy a bíróság döntése alapján csak egyikük léphet fel magánvádlóként, a többi sértettet csak a sértett jogai illetik meg. A sértetti jogok a Be. szerint nem foglalják magukban a fellebbezés jogát. A Legfelsőbb Bíróság 2005. szeptember 12. napján meghozott 3/2005. Büntető jogegységi határozata⁸ értelmében viszont, amennyiben a magánvádas alapeljárásban több sértett nevében választott vagy kijelölt magánvádló járt el, az eljárás jogerős befejezése után felülvizsgálati indítvány előterjesztésére minden magánvádló önállóan jogosult. A jogegységi határozat szerint az alapügyben kijelölt magánvádló a többi sértett érdekében felülvizsgálati indítványt nem nyújthat be. A törvény kiindulópontja az, hogy a sértettek abban az esetben, ha sérelmük közös, dönthetnek úgy, miszerint egyikük jár el magánvádlóként és gyakorolja a vádképviselő körébe tartozó jogokat. Ez a joggyakorlás, megegyezés hiányában, bírósági kijelölésen is alapulhat. Ha a vádképviselő körébe tartozó jogokat így egyetlen sértett látja el, a magánvádlóvá nem váló sértetteket csak a sértetti jogok illetik meg. 2. Más a helyzet akkor, ha minden sértett feljelentés él, ezáltal mindegyikük magánvádlóként lép fel, attól függetlenül, hogy sérelmük közös, vagy a terhelt személyén kívül nincs összefüggés az egyes magánvádak között. Ebben az esetben is megállapodhatnak, hogy melyikük jár el a vád képviselőjeként. Ekkor azonban a többi magánvádló nem a sértetti, hanem a magánvádlói perbeli pozícióból fakadó jogokat gyakorolhatja, azaz csak a vád képviselőjével kapcsolatos jogok válnak kizárólagossá, a váddal való rendelkezés joga azonban megilleti valamennyi magánvádlót. Magánvádlóvá a törvény szerint nem a feljelentők közötti megállapodás, vagy a bíróság kijelölése teszi a sértettet, mindenki, aki feljelentésében a magánvádra üldözendő ügyben a terhelt felelősségre vonását sértettként jogszerűen indítványozza, magánvádlója az ügynek. Így valamennyi magánvádlót megilleti a sértetti jogokon kívül mind a

¹ A probléma felvetéséért köszönettel tartozom dr. Bartha Andrea nyíregyházi járásbírói bírónak.

² 30237-32/2013. OBH előterjesztés az új büntetőeljárás törvény koncepciójáról szóló kormányhatározat tervezetéhez 6. o.

³ A büntetőeljárásról szóló 1998: XIX. tv.

⁴ *Tremmel Flórián: Több vádló a büntetőeljárásban?* Magyar Jog 1981/11. sz. 1016. o.

⁵ Be. 594. §

⁶ Uo.

⁷ Be. 494. § (4) bek.

⁸ 3/2005. BJE: „Amennyiben a magánvádas alapeljárásban több sértett nevében választott vagy kijelölt magánvádló járt el az eljárás jogerős befejezése után felülvizsgálati indítvány előterjesztésére minden magánvádló önállóan jogosult. Az alapügyben kijelölt magánvádló tehát a többi sértett érdekében felülvizsgálati indítványt nem nyújthat be.

rendes, mind a rendkívüli jogorvoslati jog. A Be. 494. §-a (2) és (3) bekezdéseinek módosítása szerint tehát a magánvádlót korlátozás nélkül megilletik a vád képviseletével járó jogok. Több magánvádló esetén a megegyezés, illetve ennek hiányában a bíróság kijelölése nem érinti a magánvádló ezen eljárásbeli pozícióját, az pedig pusztán technikai kérdés, hogy a vád képviseletével egy magánvádló van megbízva, illetve kijelölve. A törvény szabályozása szerint a bíróság a fellebbezéssel támadható határozatát valamennyi magánvádlóval közli. Ebből következően mindegyik magánvádló önálló fellebbezési joggal rendelkezik. A törvény 200. §-a, amely a Be. 417. §-ában a felülvizsgálati indítvány benyújtására jogosultakat sorolja fel, rendelkezik arról, hogy a terhelt terhére a felmentés vagy az eljárás megszüntetése esetén a magánvádló jogosult felülvizsgálati indítvány benyújtására. A törvény szerinti szabályozás tehát nem érinti a Legfelsőbb Bíróság e tárgyban meghozott jogegységi határozatát.⁹

Ettől persze sokkal okosabbak nem lettünk, de legalább látjuk azt, hogy a jogalkotó sem volt okosabb nálunk, amikor az idézett átgondolatlan rendelkezést bevezette. Ha ugyanis több sértett esetén a bíróság végső soron köteles a magánvádló kijelölésére, akkor abban az ügyben nem lehet több magánvádló, hiszen több sértett által tett feljelentés hiányában a kijelölés kérdése fel sem merülhet. Gyakorlatilag tehát több magánvádló csak abban az esetben lehet egy ügyben, ha a bíróság a több sértett magánindítványa alapján egyazon terhelt ellen indult ügyeket egyesíti, amire a Be. 72. §-ának (2) bekezdése szerint természetesen elvileg lehetősége van, amennyiben ez célszerűnek mutatkozik, csakhogy a *különböző magánvádlók által indított büntetőeljárások* egyesítése legfeljebb ugyanazon bűncselekmény esetében tekinthető célszerű eljárásnak a bíróság részéről a párhuzamos eljárások elkerülése érdekében. Ebben az esetben valóban több magánvádló szerepelhet az ügyben, amennyiben az egyesítésre a személyes meghallgatást követően kerül sor, csak az a kérdés, hogy erre az elvileg elképzelhető esetre vonatkozóan a legjobb megoldást választotta-e a jogalkotó, amikor beiktatta a Be. 494. §-ának (4) bekezdését. A vádképviselet ugyanis szükségképpen magában foglalja a vád módosításának és elejtésének lehetőségét is, aminek a kizárólagossá tétele nélkül túl sok értelme nincs a vádképviselettel járó jogokat gyakorló magánvádló kijelölésének, miután a többi magánvádló váddal való rendelkezési jogának csorbitatlansága mellett a hatályos szabályozás megoldhatatlan problémákat vethet fel, hiszen a váddal való rendelkezés nyelvtani értelemben a vád sorsáról való döntés jogát jelenti.

A *legnyilvánvalóbb problémája* ennek az lehet, ha a kijelölt magánvádló vádelejtése következtében a bíróság megszünteti az eljárást, amely határozata ellen más magánvádló fellebbezést jelent be, miután az idézett mi-

niszteri indokolás szerint „valamennyi magánvádlót megilleti a sértetti jogokon kívül mind a rendes, mind a rendkívüli jogorvoslati jog”. Ennek gyakorlása esetén azonban a másodfokú bíróságnak törvényszerűen helyben kellene hagynia az eljárást megszüntető határozatot, miután a Be. 511. §-ának (1) bekezdése értelmében vádelejtés esetén a bíróság köteles az eljárást megszüntetni. A jogorvoslati jog lehetőségének tehát pusztán formális jelentősége lehet, miután semmiképpen nem vezethet eredményre. Természetesen ugyanez a helyzet a vélelmezett vádelejtés esetén is, hiszen a bíróságnak nyilván csak a kijelölt magánvádlót kell idéznie a tárgyalásra, habár ez a Be. 506. §-ában foglaltakból nem szükségszerűen, hanem értelemszerűen következik, mivel ellenkezőleg a vádképviseletet ellátó magánvádló kijelölésének még csak technikai jelentőséget sem lehetne tulajdonítani. A hatályos szabályozás koherencia-zavara azonban mégis a Be. 512. §-ának (4) bekezdése tükrében tűnik legnyilvánvalóbban megállapíthatónak, hiszen e rendelkezés szerint a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét tanácsulésen hatályon kívül helyezi, és az eljárást megszünteti, ha ezt a magánvádló a határozathozatal céljából tartott tanácsulésig indítványozza. Ilyen indítvány előterjesztésére pedig minden magánvádló jogosult a Be. 494. §-ának (4) bekezdése értelmében, amiből következően akár az is előfordulhat, hogy a vádképviseletre jogosult magánvádló fellebbezése ellenére a másodfokú bíróságnak meg kell szüntetnie az eljárást egy másik magánvádló indítványára, így bármelyik magánvádló annulálhatja a másik fellebbezését. Ráadásul ilyen esetben elég nehéz lenne tisztességes döntést hozni a büntügyi költség viseléséről, mivel a Be. 511. §-ának (5) bekezdése szerint a vádat elejtő magánvádlót az eljárásban való részvételéhez igazodóan kell a büntügyi költség arányos részének megfizetésére kötelezni. S végül arról se feledkezzünk meg, hogy a magánvádlói pozíció attribútumát éppen a sértett vádképviseleti joggal való felruházása jelenti.¹⁰

2. A több pótmagánvádló esete

Mindenesetre azt legalább elmondhatjuk, hogy a magánvádas eljárás keretei között a jogalkotó egyáltalán gondolt arra az esetre, *amikor többen kívánnak fellépni ugyanazon eljárás során* vádlóként, és úgy-ahogy, de kifejezetten szabályozta a kérdést. A pótmagánvádas eljárás szabályozásáról azonban még ez sem mondható el, miután az ilyen esetre nézve – egyetlen kivételtől eltekintve – semmilyen rendelkezést nem találunk a törvényben, pedig ennek előfordulása a magánvádas ügyekkel ellentétben még csak kivételesnek sem tekinthető a gyakorlatban.¹¹ Az említett kivétel az a rendelkezés jelenti, amely szerint: „A pótmagánvádlót csak azzal a cselekménnyel, illetőleg a tényállással azzal a

¹⁰ Be. 494. § (2) bek.

¹¹ A Vásárosnaményi Városi Bíróság B.37/2009. sz. ügyében pl. 5, a Nyíregyházi Városi Bíróság B.1280/2013. sz. ügyében 2 pótmagánvádló járt el.

⁹ 2006.LI. tv. 229. §-ának indokolása. *Forrás:* CompLex Jogtár Plusz.

részével kapcsolatban felmerült bűnügyi költség viselésére lehet kötelezni, amelyre a vádindítványt előterjesztette, és amelyre a bíróság felmentő ítéletet hozott vagy az eljárást megszüntette. A vádlott felmentése vagy az eljárás megszüntetése esetén az ügyben fellépő pótmagánvádlókat külön-külön kell kötelezni a bűnügyi költség fizetésére. Ha a bűnügyi költség, illetőleg annak meghatározott része a pótmagánvádlók szerint nem különíthető el, a bíróság a pótmagánvádlókat egyetemlegesen kötelezi a bűnügyi költség fizetésére.¹² A költségmegosztásra vonatkozó idézett rendelkezést szintén a 2006. évi LI. törvény vezette be, amelynek indokai a következők voltak: „A törvény a pótmagánvádló bűnügyi költségben történő marasztalásáról szóló hatályos rendelkezést egészíti ki. A szabályozás a pótmagánvád eredményességéhez és az egyes pótmagánvádlók közötti arányos költségmegosztás adta lehetőségekhez igazodó rendelkezéseket tartalmaz.”¹³

Ebből természetesen a következők, hogy *a jogalkotó elfogadja a több pótmagánvádló lehetőségét*, anélkül azonban, hogy ennek egyéb vonatkozásait szabályozná, noha ilyen esetben több olyan kérdés is felmerülhet, amelyeket a Be. tételes szabályainak tükrében nehezen lehetne megnyugtatóan megválaszolni. Pl.: Mít kell tennie a bíróságnak akkor, ha csak az egyik pótmagánvádló rendelkezik jogi szakvizsgával? Mít tehet a bíró, ha nem minden pótmagánvádlóként fellépni kívánó személy jogosult vádemelésre vagy rendelkezik jogi képviselővel? Hány vádindítványt kell benyújtani? Mi a teendő, ha a tárgyaláson csupán valamelyik pótmagánvádló képviselője nem jelenik meg? A tárgyaláson minden pótmagánvádló gyakorolhatja az ügyész jogait? Hogyan dönthet a bíróság az egyik pótmagánvádló részéről történő vádelejtés esetén? Mít kell tennie a másodfokú bíróságnak, ha csupán valamelyik vád vonatkozásában észlel hatályon kívül helyezési okot?

Ezek a példálózó jelleggel felsorolt kérdések is jelzik, hogy nem volt szerencsés lépés a jogalkotó részéről az egy vád – egy vádló tradíciójának felrúgása, annál is inkább, mert ugyanakkor a törvényes vád definícióját a Be. a következők szerint határozza meg: „Törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.”¹⁴ Maga a törvény sem a vádemelésre jogosultak, hanem a vádemelésre jogosult indítványaként definiálja tehát a vádat, mint ahogy *Bócz Endre* is „az arra jogosult – a vádló – részéről előterjesztett”¹⁵ indítványaként határozza meg a vád fogalmát. A bűncselekmény által okozott sérelem tehát lehet többeké, mint ahogy az emiatti felelősségre vonás kezdeményezésének joga is, amiből azonban nem

következik törvényszerűen a közös vádképviselő lehetőségének elismerése, ha ennek koherens szabályozását az adott eljárási modell keretei között nem lehet megoldani. Ezért tekinthető helyesnek az a megoldás, amikor a járásbíró felhívta a két sértettet a pótmagánvádlóként eljáró személy kijelölésére¹⁶, annak ellenére, hogy a bíró eljárását a Be. rendelkezéseinek tükrében pusztán jogszabályi hivatkozással nem lehet megokolni.

3. A csatlakozás

Ezért szerencsésebb lenne, *ha ezt a kérdést maga a törvény rendezné*. A törvényi szabályozás során viszont természetesen nem lehetne figyelmen kívül hagyni azt az életszerű [és a magánvádas ügyeknél jóval gyakrabban előforduló] helyzetet, amikor ugyanazon bűncselekmény több személynek is jogsérelmet okoz, annál is inkább, mert csak az ilyen szabályozás felelhet meg például az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (87)18 számú ajánlásában foglaltaknak, illetőleg az Európai Unió Tanácsának a sértett büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/IB kerethatározatának, amely a (2) cikkének (1) bekezdésében a következőket határozza meg: „Minden tagállam biztosítja, hogy a sértettek a büntetőjog rendszerében tényleges és megfelelő szereppel rendelkezzenek. A tagállamok továbbá minden erejükkel arra törekedjenek, hogy az eljárások során biztosítsák a sértettek egyéni méltóságának kellő tiszteletben tartását és elismerjék a sértettek jogait és jogos érdekeit, különösen a büntetőeljárás keretein belül.”¹⁷ Ennek kapcsán azonban az Európai Bíróság C-404/07. számú magyar ügyben hozott ítéletében [ennek 46. pontjában] kifejtette a következőket: „Meg kell tehát állapítani, hogy a kerethatározat – noha egyrészt arra kötelezi a tagállamokat, hogy a bűncselekmények sértettjei részére magas szintű védelmet, illetve büntető igazságszolgáltatási rendszerükben tényleges és megfelelő szerepet biztosítsanak, másrészt pedig, hogy elismerjék a sértettek jogait és jogos érdekeit, biztosítva számukra a meghallgatás és a bizonyítékok szolgáltatásának lehetőségét – tág mérlegelési mozgásteret hagy a tagállamok számára az e célkitűzések eléréséhez szükséges, konkrét szabályozás tekintetében.”¹⁸

Ennek azért van jelentősége, mert nyilvánvalóvá teszi, hogy a konkrét szabályozás változatlanul a tagállamok jogalkotási autonómiája körébe tartozik, amelynek során a jogalkotó a történelmi tradícióinkra is figyelemmel lehet, már csak azért is, mivel az 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott Bűnvádi perrendtartás [Bp.] ma is iránymutatónak tekinthető jogtechnikai megoldással rendezte a több sértettet is megillető vádlói jogosultság eljárási kérdéseit a csatlakozás intézményének

¹² Be. 344. § (2) bek.

¹³ 2006:LI. tv. 144. §-ának indokolása. Forrás: CompLex Jogtár Plusz.

¹⁴ Be. 2. § (2) bek.

¹⁵ *Bócz Endre: Vádfunkció, közvád, ügyész*. Állam- és Jogtudomány 2011/1. sz. 1. o.

¹⁶ Nyíregyházi Járásbíró B.2157/2012/6. sz. tjkv. 1. o.

¹⁷ In: *Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004. 233. o.

¹⁸ <http://curia.europa.eu/juris/cgi-bin/gettext> [2010. november 24-i letöltés]

bevezetésével. Ezt a Bp. 54. §-a a következőképpen szabályozta:

„Ha magánvád emelésére több sértett van jogosítva, az azok egyikének vádja alapján megindított vagy folytatott eljáráshoz a többiek is csatlakozhatnak.

A csatlakozás után is az a sértett marad a magánvádoló, a kinek vádja alapján az eljárást megindították, illetőleg folytatták. A sértettek azonban közös megállapodással a vád képviselőjére más sértettet jelölhetnek ki.

A csatlakozóknak csak ellenőrző és kiegészítő hatáskörük van, melynek érvényesítése céljából az ügy iratait megtekinthetik és indítványokat tehetnek. A minősítés és a büntetés kiszabása tekintetében azonban nincs joguk indítványtevésre.

A csatlakozás folytán sem a vádiratok, sem a vádbeszédek száma nem szaporítható. A bíróság határozatait csak a magánvádolóval közli, külön idézést a csatlakozók csak a főtárgyalásra kapnak.

A bíróság a csatlakozókat az eljárás minden szakában közös meghatalmazott választására utasíthatja.

Ha a magánvádoló a főtárgyalás előtt elejtette a vádat, a csatlakozók a 42. §. szabályai szerint és jogkövetkezményei mellett szólítandók fel a vád képviselőjének átvételére.

Hogy melyikök fogja a vádat képviselni, arra nézve a 44. §. rendelkezései irányadók.”

4. A konklúzió

Az idézett szabályozás alapján a Bp. idézett rendelkezéseinek korszerűsítése mellett minden olyan probléma megoldható lenne, amelyekkel felmerültek esetén a Be. rendelkezései tükrében nem igazán lehet mit kezdeni, ha a bíró ragaszkodik a törvény betűjéhez. A jelzett probléma pedig elég nyilvánvalóan megállapíthatónak látszik ahhoz, hogy *szabályozásának igénye okkal felvethető* legyen. A korrekt megoldása pedig éppúgy szükséges lenne ahhoz, hogy a pótmagánvád újra megtalálja a helyét büntető eljárásjogunk rendszerében, mint a sértett általi vádképviselőt külön eljáráskénti szabályozása. Különösen akkor, ha a jogalkotó a Be. kodifikálásától eltérően valóban hasznosítani kívánja a joggyakorlat eredményeit is az új törvény megalkotásakor, és ennek során a szabályozás koherenciáját is lényeges tényezőnek tekinti. Az ugyanis a politikai rendszer és a büntető eljárási törvény időközbeni megváltozása ellenére sem lehet kérdéses, hogy: „Az egységes [...] vádképviselőt az igazságszolgáltatás alapvető garanciája.”¹⁹

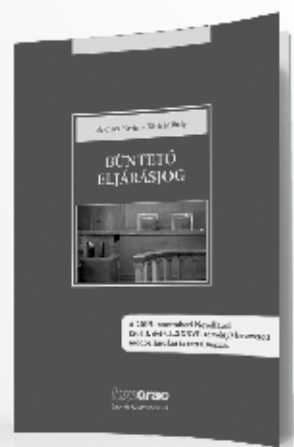
¹⁹ Tremmel i. m. 1016. o.

BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOG

SZERZŐK: Belovics Ervin, Tóth Mihály

A korábbi, három kiadást is megért, nagy sikerű *Büntető eljárásjog* könyv legutóbbi kiadásának megjelenése óta majdnem napra pontosan négy év telt el. Ez idő alatt a Be. számos alkalommal – koncepcionális kérdések tekintetében is – módosult, így egy új kiadás annak ellenére is időszerű, hogy mindeközben megkezdődtek az új büntetőeljárás kódex megalkotásának előkészületei. Különösen időszerűvé teszi a megjelentetést a 2013. november 11-én elfogadott, a büntető jogszabályokat, így a Be.-t is módosító új Novella (2013. évi CLXXXVI. törvény), melyre a magyarázatok már kitérnek.

A szerzők a korábbi tankönyvet alapul vevő, de egy szerkezetében és tartalmában megújított kötetben adják közre a büntetőeljárás kódex magyarázatát. A törvény szövegét csak az általuk szükségesnek tartott helyeken és részletességgel idézve, a bírói gyakorlat legfontosabb eredményeire koncentrálna a szerzők arra törekedtek, hogy egy jól áttekinthető, a lényegét kiemelő, a törvény értelmezését, elsajátítását segítő szakkönyvet készítsenek. Olyat, amelyet a joghallgatókon kívül haszonnal forgathatnak a büntető igazságszolgáltatás valamennyi területén dolgozó szakemberek is.

Ára: 7900 Ft

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1037 Budapest, Montevideo utca 14.

Fax: (36-1) 349-7600 • Telefon: (36-1) 340-2304 • info@hvgorac.hu

www.hvgorac.hu • www.ujbtk.hu